

Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in **Indonesië, 1945 - 1950**

Omgaan met erfenissen van een gewelddadig verleden - enkele fragmenten uit het nawoord van Hilmar Farid -

De vooraanstaande Indonesische historicus Hilmar Farid schreef een epiloog bij de conclusies in de bundel Over de grens. Daarin gaat hij niet alleen in op specifieke bijdragen en de conclusies, maar ook over de betekenis ervan voor de geschiedschrijving en beeldvorming in Indonesië en de omgang met de erfenis van een gezamenlijk gewelddadig verleden. Hieronder enkele fragmenten.

De onderzoeksvragen, het conceptuele raamwerk en de methodologie zijn door [Nederlandse] debatten bepaald, waardoor de relevantie van dit boek eerder in Nederland dan in Indonesië naar waarde zal worden geschat. Dat betekent evenwel niet dat dit boek geen betekenis heeft voor het discours in Indonesië over de betreffende periode. We kunnen veel leren van de gegevens, analyses en conclusies van dit boek, niet alleen wat betreft de geweldsuitbarstingen tijdens de revolutie, maar ook met betrekking tot geweld in de periode ná de onafhankelijkheid.

...

Over de betekenis van het onderzoek voor Indonesië

Dit onderzoeksproject [bevestigt] niet alleen maar de al bestaande overtuigingen. ‘Dat er geen sprake was van één oorlog’, is een zeer belangrijke conclusie die mijns inziens tot nieuwe debatten in Indonesië zal leiden. Het extreme geweld werd immers niet alleen gepleegd door Nederlandse troepen, maar ook door Indonesische militairen en gewapende groepen. En niet alleen in gevechtssituaties tegenover een gewapende vijand, maar ook tegenover ongewapende burgers, voornamelijk Indo-Europeanen en Chinezen, en degenen die men ervan verdacht op de Nederlandse hand te zijn.

...

De onderzoekers hebben zorgvuldig verschillende krachten in kaart gebracht die betrokken waren bij extreem geweld, zowel van Nederlandse als van Indonesische zijde, en ontkomen daarmee aan de generalisering dat er slechts twee partijen zouden zijn. In werkelijkheid bestond elke betrokken partij uit allerlei gelederen met verschillende achtergronden, motivaties en niveaus van betrokkenheid. Ook de toegepaste geweldsmethoden verschilden van elkaar, van

standrechtelijke executie tot technisch geweld met gebruikmaking van artillerie en andere zware wapens. We krijgen zo eveneens een beeld van het conflictterrein dat uiterst fluïde was, deels overlapte en zich voortdurend wijzigde naargelang de demarcatielijnen verschoven, de macht wisselde en de intensiteit van het conflict veranderde. Als er één begrip is dat dit allemaal omvat, dan is dat een integrale en permanente afwezigheid van autoriteit. De Nederlandse kant, die beter was georganiseerd en beschikte over een betere uitrusting en wapens, was in veel gevallen niet in staat op effectieve wijze zijn eigen troepen te beteugelen, laat staan de situatie in haar geheel onder controle te hebben. Hetzelfde was het geval aan de Indonesische kant, die bestond uit verschillende krachten en gewapende groepen met een meer gevarieerde bevelsstructuur.

...

Farid wijst erop dat er een nauw verband bestaat tussen het geweld tijdens de oorlog en het geweld tijdens de koloniale overheersing

Dat betekent dat we de periode 1945-1949 niet los kunnen zien van de voorafgaande koloniale periode. De sociale geschiedenis van massageweld bestond al heel lang voor de 'uitbarstingen van extreem geweld' tijdens de revolutie. Met andere woorden, voor ons is het belangrijk er op te hameren dat extreme geweldpleging niet pas in augustus 1945 begon. In verschillende onderdelen van dit boek tonen de onderzoekers aan dat geweld inherent was aan het koloniale systeem. Zowel fysiek als symbolisch geweld behoorde tot de methoden van de koloniale overheerser om macht te verwerven en te behouden. De koloniale oorlogen gedurende de hele negentiende eeuw in alle delen van de archipel, de poenale sancties op de plantages in Sumatra en allerlei vormen van geweldsuitoefening en andere gevallen van onrechtmatige optreden creëerden het sociale landschap dat een vruchtbare bodem werd voor uitbarstingen van extreem geweld in de daaropvolgende perioden. Daarom vormde het Nederlandse beleid om opnieuw een inherent gewelddadig koloniaal systeem te installeren en militaire troepen te sturen om dat doel te bereiken de belangrijkste directe aanleiding tot de reeks extreme gewelddaden. Indien extreem geweld, oorlogsmisdaden en genocide niet kunnen worden getolereerd omwille van humanitaire gronden, kan ook het koloniale systeem zelf niet worden goedgepraat omdat het door de geschiedenis heen steunt op dergelijke praktijken.

...

De last van de oorlog en de koloniale overheersing liet zich in Indonesië ook na de soevereiniteitsoverdracht nog economisch, financieel en politiek voelen

Na de soevereiniteitsoverdracht in december 1949 richtte Nederland de aandacht op de wederopbouw van het eigen land. De hulp van de Verenigde Staten van Amerika leverde een belangrijke bijdrage aan deze inspanning en in de jaren vijftig was er al sprake van een ongekende economische groei. Intussen maakte Indonesië veel minder voortgang, onder andere omdat de uitkomsten van de Ronde Tafel Conferentie erg nadelig uitpaktten. Op die conferentie slaagde Nederland erin zijn eigen handelsbelangen integraal te beschermen zodat het opnieuw kon opereren zoals in de koloniale periode. De Indonesische overheid werd verplicht de Nederlandse kant te consulteren indien ze zou besluiten tot een monetair en fiscaal beleid dat effect zou kunnen hebben op de Nederlandse economische belangen. Indonesië werd ook verplicht de schulden van de koloniale overheid over te nemen, met inbegrip van de door

Nederland gemaakte schulden tijdens de oorlog met Indonesië uitgezonderd de militaire uitgaven. Ook moest Indonesië gedurende een overgangsfase van twee jaar, 17.000 Nederlandse ambtenaren volgens Europese salarisschalen uitbetalen. Al deze stappen leidden ertoe dat, zoals [Nederlandse historici al in 2002 schreven] ‘the Netherlands was able to liquidate its colonial establishment largely at Indonesia’s expense’, en zich kon richten op zijn nationale economie.

Maar dit was niet de enige koloniale erfenis waar Indonesië mee werd opgezadeld. Onder de druk om snel de macht veilig te stellen en de overheidsfuncties in werking te laten treden, nam Indonesië de koloniale overheidsinstellingen en het rechtsapparaat over. Enkele daarvan houden nog tot op heden stand. Waar men zich bij de revolutie had voorgesteld dat deze een radicale verandering van het koloniale systeem teweeg zou brengen, transformeerde ze in een machtsoverdracht van de koloniale machthebbers op de nationale Indonesische overheid. Met een dergelijke structuur van instellingen en rechtsapparaat werden de stappen van de overheid om de bevrijdingsmissie uit te voeren, zoals voorgeschreven in de Preambule van de Grondwet van 1945, steeds ingewikkelder. Om nog te zwijgen van de strubbelingen in verschillende regio’s, gewapende opstanden die gesteund werden door de Verenigde Staten en politieke tegenstellingen in de kringen van leiders van de Republiek, die ertoe hebben geleid dat het bewaken van stabiliteit van hoger belang werd geacht dan een totale herziening van het koloniale systeem. In deze ontwikkeling werd de rol van de militairen steeds prominenter, wat vervolgens een factor was die grote invloed had op het in stand houden van het bestaande systeem.

...

En ten slotte gaat Farid in op de betekenis van dit onderzoek en de samenwerking om deze geschiedenis te bestuderen

Het extreme geweld ten tijde van de revolutie is een belangrijk onderdeel van deze koloniale erfenis. Rechtszaken over gevallen van extreem geweld die worden gevoerd zonder de historische achtergrond in overweging te nemen, dragen het risico in zich dat ze de relatie tussen desbetreffende casussen en het inherent gewelddadige koloniale systeem doen vervagen. Ze hebben ook de potentie nieuwe onrechtvaardigheden te creëren omdat er veel andere casussen zijn die nooit zullen worden berecht. In studies van erfenissen van gewelddadige verledens duikt de idee van *historical justice* op. Extreem geweld maakt onderdeel uit van een complexe geschiedenis en heeft geen eenvoudige oplossing. Veel landen in de wereld van vandaag, vooral de landen die onder autoritaire machten hebben geleefd, worstelen nog steeds met deze kwestie, van Guatemala en Zuid-Afrika tot Indonesië. In het hart van de pogingen om deze erfenis te boven te komen ligt het onthullen van de waarheid. En dat is toch wel de belangrijkste bijdrage van dit onderzoek.

Dit onderzoek kan worden gezien als een poging van ‘*righting past wrongs*’, analoog aan de beweging die Europese museumcollecties restitueert die in het verleden met geweld werden verworven, of aan het omverwerpen van standbeelden en monumenten die de koloniale macht symboliseren. Het zijn allemaal uitingen van het levend houden van historische rechtvaardigheid en die zijn uitermate belangrijk, niet alleen om te corrigeren wat in het verleden is gebeurd, maar ook als leeftocht voor de verbeelding van een betere visie op de toekomst.